

CBAM I ESG KAO POKRETAČI POSLOVNE TRANSFORMACIJE U SRBIJI

Nema više vremena za čekanje

Početak oktobra ove godine stupa na snagu EU Mehanizam za prekogranično prilagođavanje ugljenika (CBAM), koji ima za cilj da izjednači cenu ugljenika koja se plaća na proizvode nastale u EU i cene koja se plaća na uvezene proizvode iz zemalja van EU. To znači da će naša preduzeća koja izvoze u EU proizvode obuhvaćene novom regulativom, morati od jeseni da počnu sa izveštavanjem o emisijama koje su sadržane u izvezenim proizvodima. Nakon tri godine biće neophodna i nezavisna verifikacija izveštaja od strane akreditovanog tela, jer za uvoznike počinje obaveza plaćanja poreza. Ovo zahteva strateški pristup i što hitniju primenu ESG standarda u poslovanju, jer u suprotnom domaći privrednici rizikuju da budu isključeni iz tržišne utakmice.

*Pišu: Uroš Milosavljević i Jovan Šljivić**

Iako je Srbija kao svoj strateški cilj označila članstvo u Evropskoj uniji i potpisnica je Pariskog sporazuma za zaustavljanje globalnog zagrevanja, važeća regulativa i dalje ne vrši odgovarajući pritisak na privredu da smanji emisije štetnih gasova. Ipak, regulatorni i tržišni mehanizmi koji se već formiraju u svetu, posebno na teritoriji EU, postavljaju pravila koja će morati da poštuju i preduzeća iz Srbije, jer u suprotnom rizikuju da izgube pristup tržištima, konkurentnost, ali i reputaciju.

Evropska unija, koja je naše najveće izvozno tržište i zbirno najveći in-

vestitor, prednjači u dekarbonizaciji i zelenoj tranziciji, s ciljem da dostigne nulte emisije do 2050. godine. Uprkos tome što je evropska privreda pogođena teškom energetsom i finansijskom krizom zbog posledica nedavne pandemije i rata u Ukrajini, EU je čvrsto rešena da istraje ka cilju koji je jasno definisan kroz paket mera „Fit for 55“. Jedna od predloženih mera je Mehanizam za prekogranično prilagođavanje ugljenika (CBAM), koja stupa na snagu u oktobru ove godine. Namera regulatora je da ovaj mehanizam funkcioniše uporedo sa postojećim EU Sistemom trgo-

vanja emisijama (Emissions trading system – ETS) i da ga unapredi.

Uspostavljen 2005. godine, ETS je prvi sistem za trgovinu emisijama na svetu. Primenjuje se na energetske intenzivne industrije a funkcioniše po principu „cap and trade“. To znači da sistem određuje maksimalni nivo ukupnih emisija koje kompanije mogu da emituju, koji se iz godine u godinu smanjuje. U slučaju da preduzeće uspešno smanji godišnje emisije, ima pravo da neiskorišćenim viškovima trguje. Ovaj sistem, međutim, pokriva samo kompanije na teritoriji EU, što diskriminiše tamošnje proizvođače u odnosu na inostranu konkurenciju, jer se uvozni proizvodi iz sektora koje ETS obuhvata ne oporezuju, niti podležu ograničenjima vezanim za sadržaj ugljenika.

U sklopu sve ambicioznije borbe koju EU vodi protiv klimatskih promena, veće cene ugljenika i manje besplatnih dozvola za emisije mogu dovesti do „curenja ugljenika“ („carbon leakage“), odnosno do rizika da proizvođači u EU presele svoju proizvodnju u zemlje sa manje strogom klimatskom regulativom, kao i da potrošači počnu da kupuju robu iz tih država, koja je zbog popustljivijih klimatskih propisa jeftinija. U tom slučaju, globalne emisije se neće smanjiti, već preraspodeliti, što bi napore u borbi protiv klimatskih promena učinilo uzaludnim. Stoga CBAM predstavlja dodatnu meru, kojom se na sadržaj ugljen dioksida u određenim uvoznim proizvodima

nameće naknada jednaka onoj koja važi za robu proizvedenu u Evropskoj uniji.

Izazov za domaću privredu

Uvođenje CBAM je usklađeno sa postepenim ukidanjem dodele besplatnih dozvola u okviru ETS-a, a izjednačavanjem cene ugljenika između domaćih proizvoda i proizvoda iz uvoza, stvorice se ravnopravni uslovi za nadmetanje proizvođača u EU i preduzeća sa drugih tržišta i podstaći masovnije ozelenjavanje proizvodnje. CBAM će se u početku primenjivati na uvoz robe iz šest sektora: električna energija, gvožđe i čelik, cement, aluminijum, đubriva, hidrogen, uz očekivano proširenje i na drugu robu. U pitanju su industrije sa intenzivnom proizvodnjom emisija i zato su podložnije riziku od „curenja ugljenika“.

Primena CBAM znači da će naša preduzeća koja u Evropsku uniju izvoze proizvode obuhvaćene novom regulativom, morati od 1. oktobra 2023. godine da počnu sa izveštavanjem o emisijama koje su sadržane u izvezenim proizvodima. To podrazumeva direktne, ali i indirektno emisije pod određenim uslovima. Time otpočinje tranzicioni period koji će trajati tri godine, nakon čega će uvoznici ovih proizvoda u EU plaćati porez na ugljenik. Posledično, domaće kompanije će nesumnjivo biti izložene indirektnim troškovima koji će uticati na njihovu konkurentnost naspram proizvoda proizvedenih u EU. Pored suzbijanja rizika od „curenja ugljenika“, CBAM-a ima za cilj i da podstakne druge zemlje koje nisu članice EU da uvede slične poreske mehanizme, kako bi bar deo poreskih prihoda ostajao u zemlji.

Na uvođenje CBAM-a, treba gledati kao na podsticaj za kompanije da ubrzaju prelazak na nove, održivije poslovne modele. Jasno je da će dekarbonizacija proizvodnih procesa i proizvoda postati ključna za sticanje konkurentne prednosti na evropskom, ali i na drugim tržištima. Za domaću privredu ovo predstavlja izuzetan izazov. Prema našem iskustvu, vrlo mali broj preduzeća u Srbiji je uspostavio mehanizme kojima na odgovarajući način može da meri i prati svoje emisije. To je tek osnova za drugi korak, koji zahteva od kompanija da postave strategiju i ciljeve za smanjenje emisija i u skladu sa njima promene svoje proizvodne procese. Ako to ne učine, njihovi proizvodi će biti oporezovani, u Srbiji ili na izvoznom tržištu, pa time i manje konkurentni.

Ključna podrška malim i srednjim preduzećima

Stoga primena ESG standarda u poslovanju postaje presudna za uspeh i održivost preduzeća u budućnosti. Kompanije koje među prvima usvoje način razmišljanja i poslovanja u skladu sa principima održivog razvoja, steći će prednost nad konkurencijom, uvećati poverenje klijenata, investitora i zaposlenih, poboljšaće svoju reputaciju u zajednici i smanjiti rizike jer će se brže i efikasnije prilagođavati promenama. Sve ovo će im obezbediti uslove za dugovečno poslovanje i uspeh. Važno je istaći da poslovanje u skladu sa konceptima održivog razvoja u oblastima životne sredine, društvene odgovornosti i korporativnog upravljanja zahteva više od godišnjeg nefinansijskog izveštavanja nametnutog regulativom, jer zainte-

resovane strane očekuju od preduzeća da rešavaju ove probleme.

To znači da će kompanije verovatno morati da preispitaju način na koji posluju, ali će promene pokrenute željom da se održivo posluje doneti brojne koristi, kao što su:

- **Pozitivan uticaj na novčane tokove** – rast prodaje i povećanje prihoda od ESG/održivih proizvoda i usluga, niži troškovi zahvaljujući održivom lancu nabavke i manji kapitalni izdaci;
- **Olakšan pristup finansiranju** – bolji pristup izvorima kapitala po povoljnijim uslovima;
- **Poslodavac po izboru** – veća privlačnost za najtalentovanije kadrove, naročito u situaciji kada nema dovoljno potrebnih stručnjaka a mladi daju prednost kompanijama sa čijim ciljevima mogu da se identifikuju;
- **Poboljšanje reputacije** – pozitivna slika u očima postojećih i potencijalnih ulagača, poslovnih partnera i kupaca zbog napora u oblasti ESG-a;
- **Konkurentska razlika** – sticanje statusa predvodnika u industriji, korist za društvo i dugoročna prednost u odnosu na konkurente.

Sa sve većim pritiskom koji će regulator i potrošači vršiti na kompanije, usklađenost sa ESG standardima će postati obaveza u poslovanju. Velika preduzeća su posvećenija primeni ovih kriterijuma nego manje firme, jer su u svom radu povezana sa multinacionalnim korporacijama koje podležu zakonima i propisima EU o održivosti. Imajući u vidu da 99% privrede u Srbiji čine mala i srednja preduzeća, ključno je pomoći ovom delu domaće privrede da pravovremeno iskoristi šanse na početku nove industrijske revolucije i zelene tranzicije. U suprotnom, naša privreda će se suočiti sa ozbiljnim preprekama u međunarodnom poslovanju i zato više nema vremena za čekanje.

**Autori su Associate Partner i Manager u Advisory odeljenju KPMG Beograd*

Izvoz Srbije u EU za 2022. godinu u milionima EUR

Električna energija	Hidrogen	Gvožđe i čelik	Aluminijum	Cement	Đubriva
1,936.18	0,23	1,345.20	387.74	1.40	227.60

Izvor: EUROSTAT